

SAĞLIK POLİTİKASINDAN SAĞLIK BORSASINA

*Ecz. Nejat VARDAR**

Ne demiş şair "neler yapmadık şu vatan için, kimimiz öldük, kimimiz nutuk söyledik." Daha bir dolu şeylerle yaptık tabii! Kimimiz ölsek mi, nutuk mu söylesek diye düşündük, hatipliğe özenenlerin kimi beceremedi, kimisi içler yakan, gözler yarırtan nutuklar attı, kimimiz suyun başını, kimimiz ucunu tuttuk, kimimiz cebini doldurdu, kimimiz dönecek köşe aradı, nesli tükenmeye yüz tutmuş kimilerimiz, birlikte insanca yaşamının uğraşını verdi, velâkin büyük çoğunluğumuz, "Çevrede garip birşeyler oluyor ama, adam sende beni ilgilendirmez" deyip, kronik gözlemci oldu.

Eh, bizde bu ülkenin eczacıları olduğumuza göre, ülke halkının genel özellikleri elbet bizde de olacak. İnsan sağlığıyla, ilaçla, eczacılıkla ilgili uygulamaları, bizim dışımızdaki bir olay, bir sinema filmi gibi, zaman zaman ilgisiz, zaman zamanda ağlanacak halimize gülerек izlemek. Keşke bir sihirli değneğimiz olsada, filmi yeni baştan çevirebilsek! Bu olanaksız olduğuna göre çabamızı geleceğe yönelik sürdürmek zorundayız. Ama geleceğin senaryosu da yıllar öncesinden yazılmış; roller de dağıtılmış yıllar önce. Peki nasıl yapıpta, sonu acıklı bitecek bu senaryoyu değiştirecek ve etkin bir rol üstleneceğiz? Önce şapkamızı önümüze koyacağız, sonrada, son yıllarda büyük aktivite kazanan eczacı örgütlerine, tüm eczacı bireyler omuz vereceğiz, Üsküdar'ı geçenleri yakalamanın başka yolu yok.

Geçenlerde bir televizyon dizisinde, "rağmen sinema" deniyordu. Diziyi izlerken, bizlerinde, nasıl "rağmen eczacılık" yaptığımızı düşündüm, oldukça uzun bir öykü oluştu. Bu mesleğe eğitime rağmen başlıyorduk. Meslek yaşamımızda en yoğun gereksinim duyduğumuz "Farmakoloji" eğitimimizde son sırayı alan derslerden biriydi. Ne acıdır ki, tıp fakültelerinde, eczacılık fakültelerinden fazla ders saati farmakolojiye ayrılabilirdi. Öğrenci laboratuvarında titrasyon yaparken, pratikteki eczacı, ilaçla ilgili hastayı bilgilendirmenin, ilaç etkileşimlerini, ilaçların ters etkilerini anlatmanın çabası içindeydi.

Sonra, yıllar öncesinin yasalarına rağmen sürdürüyorduk mesleğimizi. İspeçiyârî ve tıbbi müstahzarlar yasası 1928, eczacılar ve eczaneler hakkındaki yasa 1953, Türk Eczacıları Birliği yasası 1956 tarihlerini taşıyor, yıldız savaşlarına çivili sopa ile katılıyorduk. 1986 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde, yılın en güvenilir mesleği seçilen eczacılık, ülkemizde, işlevini ilgili bakanlığın bile bilmediği bir meslek görünümündeydi. Yasa, yönetmelik, tebliğ ve bordrolarda ya hiç görünmeyen yada eczacı örgütlerinin olağanüstü çabasıyla ancak alt sıralarda yer bulabilen eczacılık mesleği, temel sağlık hizmetleri yasasında da, meslek örgütlerinin tüm çabalarına karşın, nasibini almış, adı dahi anılmamıştı.

Rağmenler saymakla bitecek gibi değil. Burada ülkemiz ilaç politikasının oluşmasında aslan payını alan ilaç sanayimizi unutursak, haksızlık etmiş olacağız. Dünya

* Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti Üyesi

Sağlık Örgütü, gelişmekte olan ülkeler için 280 çeşit ilacı yeterli görürken, 4000 çeşit ilacı piyasaya süren ilaç sanayimizi, hergün ne hikmetse fiyatları onbinleri aşan yeni ilaçlar çıkaran ilaç sanayimizi, DİE enflasyon hızını, inandırıcı olmasa da % 32,8 verirken, bir yılda % 100'ü aşan oranda zam alan, ama hiç memnun görünmeyen ilaç sanayimizi, en ufak bir ekonomik zorlamada, ilk önlem olarak, eczacının mütevazı kâr ve vadesini gündem eden ilaç sanayimizi, halkı ve eczacıyı figüran olarak görme alışkanlığından vazgeçmeyen ilaç sanayimizi, fiyat serbestisiyle başlayan altın çağını, O.T.C. adıyla başlatmak istediği serbest reklam ve dağıtımpla platin çağa dönüştürmek, hem de bunu halk sağlığına ve eczacıya rağmen yapmak çabasında olan ilaç sermayemizi nasıl gözardı edebiliriz? (Yıllardır kurulamayan T.E.B., ilaç sanayici örgütleri ilişkisinin kurulmaya başlanmasını herşeye rağmen olumlu bir gelişme, önemli bir umut ışığı olarak değerlendiriyorum.)

Şimdi bir ehl-i namus çıkarda "madem bu denli olumsuzluk var, neden hiçbir etkili ve yetkili makam önlem almıyor" derse ne yapacağız. En iyisi örnekleme yapmak olsa gerek.

Örnek 1: Tüm meslektaşlarımızca desteklenen, psikotrop ilaçlarda reçete zorunluluğu, dört yıl önce öngörülmüş, yeşil reçeteye geçiş üç yıla yakın zaman almış, hekimlerin olaya yaklaşımı ve merkezi denetim neden sonra sağlanabilmiş, eczacıya polis yetkisi veren kimlik sorma zorunluluğu bir konmuş, bir kaldırılmış, ülkenin dört bir yanında özgürce çaldırılan reçetelerin, sahte reçetelerin denetlenmesi görevi yine vur abalya denip eczacıya yüklenmiş, bu süre içinde nice eczacı haksız yere gözaltına alınmış, mahkémelere verilmiş ve bu olay dört yılda ancak oturmaya başlamış. Şimdi O.T.C. getiriyoruz ve bu uygulamayı 3500 çeşit ilaçta yapacağız.

Örnek 2: Eczacı örgütleri yıllardır muvazaa diye yakınır durur. S.S.Y.B. İlaç ve Eczacılık İşleri Genel Müdürlüğü, bu yıl, geç de olsa olumlu bir iş yapıyor. T.E.B. Merkez Heyeti ve eczacı odalarının görüşleri çerçevesinde, muvazaaya önlemler getiriyor, oda belgesi, muvazaa komisyonları devreye sokuluyor. Lakin derenin altından hangi sular geçiyorsa, bazı eczaneler bakanlık emrine aykırı olarak bakanlıktan, oda belgesi dahi olmadan ruhsat alabiliyorlar.

Örnek 3: Veteriner ilaçlarının eczane ve ecza deposu dışında satılması yasaya aykırı. Oysa ülkenin her yerinde, canı isteyen herkesçe alınıp satılabiliyor. O koskoca ilaç firmaları, bir tek koli veteriner ilacı direkt tüketiciye gönderebiliyor. Eczaneler toz zerreciklerine değin denetlenirken, eczacı örgütleri dışında bir Allahın kulu çıkıpta "Ne'mene iştir bu" demiyor, diyemiyor. Antibiyotikler, yem katkısı adıyla ve "Bu bir ilaç değil, yem ilavesidir, tedavi amacıyla kullanılamaz" ibaresiyle fiyatsız olarak piyasaya verilebiliyor, vitaminle, antibiyotikle, hormonla gürbüzleştirilmiş kesim hayvanlarının etlerini bir güzel yiyerek, doğum öncesinden başlayıp, yaşamımız boyunca, farkına bile varmaksızın sürekli ilaç kullanıyoruz, önemseyen yok!

Örnek 4: Yıllar sonra eczacıya sürşarj yetkisi verilmiş, Türk Eczacıları Birliği'nede "etiketleri sen bastırıp, dağıtacaksın" denmiş. Neden sonra, görülen lüzum üzerine, yetki S.S.Y.B. vakfına devredilmiş. KDV oranları değişince Türk Eczacıları Birliğine bir defalık yine yetki verilmiş, sonra, bir önceki yazının aksine aynı etiketlere "geçersizdir" denmiş, resmi kuruluşların her biri, bakanlıktan gelen yorumluk yazılarla de-

ğışik uygulamaya gitmiş, etiket dağıtımını bakanlık genelgesine aykırı olarak, bakanlık-
ça ilaç işverenleri Sendikasına verilmiş, ilaç firmalarının yine bakanlık genelgesine ay-
kırı sürşarj yapmalarına olanak sağlanmış ve öyle bir karmaşa çıkmış ki, çözebilene
aşkolsun! Ve tabii kabak, birçok resmi kuruluşun firma sürşarjlı ilaç bedellerini, ba-
kanlık genelgesine aykırı olmaları nedeniyle ödememesiyle, yine eczacının başına pat-
lamış.

Örnekler saymakla bitecek gibi değil. Biz eski örneklerden söz ederken, bir
yenileri geliyor. Hele hele yeni bir tanesi varki, bir geldiği kadar pirde geliyor. O.T.C
gelecek ve dostumuz, düşmanımız vede yedi düvel ne denli Avrupalı olduğumuzu öğ-
renecek. Alt yapı yokmuş, ekonomik, kültürel yapı yetersizmiş, Dünya Sağlık Örgütü
"O.T.C. ancak gelişmiş ülkelerde uygulanabilir bir modeldir" diyormuş; olabilir, de-
sinler, sanki "Ben yaptım oldu" sistemini ilk kez uygulayacağız!

O.T.C (Over the counter - banko üstü ilaç), ilaçların bir bölümünün reçeteye, bir
bölümününse reçetesiz, vede geneldeki uygulamaya göre, eczane dışında market ve
bakkalarda satılması uygulamasına verilen kısa ad. Bu uygulamanın bir önemli yanı
da, O.T.C uygulamasına giren ilaçlarda reklamın serbest olması, bir Türkiye düşünün,
akşam televizyonda görülen felçli hasta, iki yeşil cici draje yutup, harmandalı oynu-
yor, o güzelim sarışın kızlar ailenizi planlıyor, akşamcılar iki hap yuttularını, dertten
kasvetten kurtuluyorlar, bizde seyrediyoruz. Sabah kalkıyoruz, aile bakkalımız hiz-
metimizde. Toz şeker 400 TL doğum kontrol hapımız 700 TL aile vitamininiz 1.000
TL. Peki gerçekten hasta olduğunuzda ne yapıyorsunuz? Paranız varsa sorun yok, ül-
kenin en kaliteli hekimleri, en nadide ilaçları hizmetinizde. Ya yoksa? O zaman hasta
olmak için, genel sağlık sigortasını bekleyeceksiniz.

Tüketicinin genel durumu bu merkezde. Ya eczacının O.T.C ile muhabbeti ne bi-
çimde olacak? 3500 çeşitli ilacın, bugün psikotrop ilaçlarda olduğu gibi kaydını
tutacaksınız. Sanırım bu iş için iki sekreter yeterli olur! Kayıtlarınızda eksiklikmi
var, ki 3500 çeşit ilaçta elbet olacak, buyrun mahkemeye, verin yaptığımız namussuz-
luğun hesabını. Avrupa'daki uygulamada, eczacının hasta enformasyonu için ayrı böl-
mesi varmış, eczane kayıtlarının tümü bilgisayarlarda tutuluyormuş, eczanelerin sayı-
ları az, kar oranlarıysa bizdekinin en az iki katymış, olsun, onların teknikleri, parala-
rı varsa, bizimde iman dolu göğsümüz gibi serhaddimiz var.

O.T.C. köyü şimdilik böyle görünüyor. Çizdiğim tabloyu belki abartılı bulanlar
olabilir. Ama dönüp dolaşıp gelinilmesi hesaplanan nokta, eczane dışında geniş kap-
samlı bir O.T.C. uygulaması ve reklam serbestisinin getireceği büyük tüketim pompa-
lamasıyla, keselerin doldurulmasıdır. Zaman içinde 3500 çeşit ilaçta reçete denetimi-
nin olanaksızlığı görülünce, reçeteli ilaç konusu sulanacak ve alaturka O.T.C uygulama-
mamız, bakkalarda ilaç satılması ve reklam serbestisiyle şekillenecektir. Türkiye gibi,
halkının % 30'u okuma-yazma bilmeyen, iltihapların hepsine mayasıl, ağrıların hepsi-
ne nevazil denen, komşu tavsiyesi ile kalp ilacı kullanılan bir ülkede, eczane dışında
ilaç sattırmak, düşünse bile izin verilmemesi gereken bir konudur. Reklamla pompa-
lanacak gereksiz ilaç kullanımı boyutlarının, yetiştireceğimiz sağlıksız nesillerin ve
gereksiz kullanılan ilaçlara, gereksizce ödenecek milyarlarca liranın çok uluslu ilaç
firmaları eliyle yurt dışına nasıl gideceğinin hesabını yapmakta kerrat cetvelini ezber-
lemekten daha zor olmasa gerektir.

O.T.C. madalyonun bu yüzü, tabii ki senaryoyu yazanlarca hemen gündeme getirilmeyecektir. Eczacıya, eczacı asil görevi olan ilaç danışmanlığını yapacak, mesleki saygınlığını arttıracak denecek, hekime, sizin reçeteniz olmadan ilaç verilmeyecek, ilacın bilinçli tüketimi sağlanacak denecek, zaten şu anda tüm ilaçlar O.T.C. değilmi denecek ve uygulama, kademe kademe ve fincancı katırları ürkütülmeden yaşama geçirilecektir. Elektriği, suyu, kanalizasyonu olmayan evimize uydu anten kuruyoruz. Evde oturanlar biraz zorlanacak belki ama, anten ithalatçıları da köşeyi dönecek. Olsun, evde oturanlarda kafalarını çalıştırsınlar, anten ithalatçısı olsunlar, durum bu kadar basit.

Gelinilen noktada, sağlıkla ilgili tüm kişi ve kuruluşları ve tabii eczacı örgütleri ve eczacıları da yoğun görevler bekliyor. Son yıllarda, bir yandan önceki yılların açığı kapamanın, bir yandan da güncel mesleki sorunları çözebilmenin başarılı uğraşını veren T.E.B. Merkez Heyetleri ve eczacı odalarının konulara duyarlılığı, bu rağmenlerle dolu karanlık tablonun umut ışıkları. Bursa Eczacı Odası Başkanlığını yaptığım dönemde, bazı firmaların eczacıya yönelik olumsuz tutumları, meslektaşlarımızın yoğun tepkisiyle karşılanmış, güçbirliği içinde olmanın somut örnekleri verilmişti. Yine O.T.C gündemli Denizli Bölgeler Arası Toplantımızda, gerek T.E.B. Merkez Heyeti, gerekse bölge eczacı odalarının, konuya ne denli duyarlı ve kararlı olduklarını birlikte izledik. Bizimle ilgili konuların, bizim dışımızda oluşturulması alışkanlığını yenmek, bu mücadeleden başarıyla çıkmak zorundayız. Birileri istemesede, birilerinin hoşuna gitmesede, birileri iyi ata binip, iyi kılıç kuşansada, bu işin başka yöntemi yok. Birlikte olabilen koyunları, artık bacaklarından asamıyorlar.

